

despntu z aia
deebrietate z sobrietate adu gmet
deotuzac cordis
dequatno' vtutibz tuis
drebrietate

INCI
STIA

F

non n
ma ve
liquid
Per r
aliqu
se. F
abilt
gen
de n
et d
raet
tuor
pro
ler
bu
ch
se
ere
per

2
INCIPIT LIBER SANCTI AVGV
STINI DE ANIMA ET SPIRITV

Aduabus substantijs constat homo.
ex anima et carne. anima cum racōe.
caro cū sensibꝫ suis quos tamē sensus
non mouet caro absqꝫ anime societate. Ani-
ma vero ratōnale suum tenet sine carne. Est
siquidem rationalis. cōcupiscibilis. irascibilis.
Per rationabilitatē abilis est illuminari. ad
aliquid cognoscendum infra se. supra se. iuxta
se. Per concupiscibilitatem & irascibilitatē
abilis est affici ad aliquid appetendū. vel fu-
giendum. ad amandum vel odiendum. Igitur
de rationabilitate omnis sēsus oritur anime.
et de aliis omnibus. Quinqꝫ enim pꝫgressibꝫ
rationabilitas exercet ad sapientiam. & qua-
tuor affectibus ad caritatem. quantū in istis
progressionibus i se metipsa proficit anima.
sensu & affectu. quasi interius quibusdā pedi-
bus que spiritu uiuit. spiritu ambulet vsqꝫ ad
cherubin & seraphin. vsqꝫ ad plenitudinem
scientie & caritatis. Habeatqꝫ anima per ex-
ercitium virtutes. quarum facultates habet
per naturam. Et hos progressus nominibus

& ordinibus angelorum prudenti lectori re-
linquo. **F**acile quidem erit. si sciat aptare sen-
sum qui est anime. **N**unciationem angelis.
qui nuncii vocantur. ymaginationem archan-
gelis. odium mundi. virtutibus. odiū sui.
potestatibus. rationem. principatibus. amo-
rem proximi. dominacōibus. intellectu. tro-
nis. intelligentiam. cherubin. amorem dei.
seraphin. **T**imor namq; de suppliciis & dolor
de peccatis. faciunt contemptū mundi & sui
Spes de promissis. & gaudiū de premiis.
faciunt amorem dei & proximi. **A**nima ad
similitudinem totius sapientie creata. omni-
um rerum similitudinem gerit. Similis est
terre per sensum. **A**que per imaginacōnem.
Aeri per rationem. **F**irmamento per intelle-
ctum. **D**eo per intelligentiam. **E**t sicut deus
est oīm capabilis et participabilis. sic anima
oīm capax est. **A**nima est substantia rationa-
lis intellectualis. a deo facta. spiritualis. non
ex dei natura. sed ex nihilo potius creata. in
bonum malumq; cōuertibilis. **E**t aliquatenus
non mortalis est. quoniam sensum quo ei post
hāc vitā bene vel male sit. ammittere non p̄t.

Sic enim nutu dei anima ad corpus venit. ut
si fm preceptū eius agere vellet. mercedem
acciperet vite etne. ac societatis angeloz. **E**t
autē hec contemneret penas iustissimas hor
ribilissime lueret. siue doloris continui. siue
ignis eterni. Item anima ex eo dicta ē. q̄ cor
pus ad vitam animet. hoc ē viuificet. **S**piri
tus ipsa est p̄ spiritali natura. vt pro eo q̄ spi
ret in corpore sic spiritus appellat. **A**nima et
spiritus idē sunt in homine. quāuis aliud vocet
anima. & aliud spiritus. **S**piritus namq̄ ad na
turam dicit. anima ad viuificationē. **E**adem ē
essentia. sed proprietates diuersa. **N**am vnus
& idem spiritus. ad seipm dicit spiritus et ad
corp̄ anima. **S**piritus est inquantū ē ratiōe
predicta substantia rational. **A**nima ē in quā
tum ē vita corporis de qua dictū ē. **Q**ui per
diderit animam suam. saluā faciet eam. idest
quisquis prop̄ deum hanc vitā q̄ nūc corpo
ris ex anime viuificacōe temporalit̄ mortalis
cōstat. libent̄ despexerit. in futuro eandē cor
poris. non solum. sed anime vitā eternam. &
immortalem recipit. **H**umanum namq̄ corp̄
nec viuē. nec nasci. sine racōnali anima pot̄.

vegetat tamen & mouet. crescit. & humana
formā in utero recipit. post quā. racōnalē aīa
accipit. sic & virgulta. & herbas sine anima
moueri & incrementa habere videmus. **Du-**
plex quidem vita anime ē. alia qua uiuit in car
ne. & alia qua uiuit in deo. **Duo** quippe sensus
sūt in hoīe. vnus interior. & alter exterior. et
uterq; bonum suum habet. in quo reficit. **Sē-**
sus interior reficitur in cōtemplatione diuī
nitatis. **Sensus** exterior in cōtemplatione hu
manitatis. Propterea enim deus homo factus
est. ut totum hominem in se beatificaret. ut
tota conuersatio eius esset ad deum. & tota
delectatio eius esset in illo. cum sensu carnis.
videtur per carnem. & sensu mentis per di
uinitatis cōtemplationem. **Hoc** erit totum
bonum hominis. ut siue ingrediat. siue egre
diatur in suo factore inueniat pascua. foris
in carne saluatoris. intus in diuinitate creatoris
Hoc bonum. magnum secutum est malū. quā
do perduto bono quod intus erat. egressa est
anima ad bona aliena que foris erant. & pa
ctum fecit cum delectationibus seculi. requi
escens super illas. non attendens absentiam

sui boni interioris. eo q̄ consolationes suas
cerneret in bonis alienis. **N**am cum exterior
sensus carnalis bono suo utitur. interior mē-
tis sensus obdormit quasi. **N**on enim cogno-
scit bono interioris sensus. qui iocunditate
bonorum exteriorum capitur. **N**am qui i car-
ne uiuit in carne sentit. & dolores carnis fu-
git. quantum potest. vulnera autem anime
prorsus ignorat. nec medicinam querit eis.
Cum autē mortuus fuerit sensus anime. quo
uiuit in carne. tunc uiuificare incipiet sensus
ille. quo sentit semetipsam. & tunc sciet do-
lores suos. & sentire incipiet vulnera sua. et
tanto grauius quanto propius. sed cum hinc
mortalitas induerit immortalitatem. & cor-
ruptio induerit incorruptionem. tunc mente
pariter et corpore spirituales effecti secundū
modulum nostrum. per mentis illuminatio-
nem omnia sciemus. & per corporis incor-
ruptibilis leuitatē ubiq̄ esse poterimus. mē-
te volabim⁹ & corpore per incorruptionem
Discernemus mente. discernemus & corpore
cum sensus nostri vertentur in rationem. ra-
tio in intellectum. intellectus i intelligentiā

intelligentia mutabitur tunc i deum **A**nima
est spiritus intellectualis rationalis. semper
in motu bone vel male voluntatis. capax secū
dum bonitatem creatoris. atq; secundū opīs
sui officium variis nuncupatur officiis. **D**ici
tur namq; anima dum vegetatur. spiritus dū
contemplatur. sensus dum sentit. animus dū
sapit. mens dum intelligit. ratio dum discer-
nit. dum recordatur memoria. voluntas dum
consentit. **I**sta tamen non differunt in substan-
tia. quemadmodum in nominibus. quoniam
omnia ista vna anima est. proprietates qdem
diuerse. sed essentia vna est. in spiritu tamen
& anima potest esse differentia. quoniam oīs
aīa spiritus est. sed non omnis spiritus anima
Anime duplices actiones sunt. alio namq; cō-
silio erigit ad deum. atq; alio inclinā ad car-
nem. Inclinā autem sic. cum sit subtilis et i-
uisibilis videri non pot. sed p potentias suas
se extendit & oñt. **P**er cōcupiscibilitatē namq;
appetit. p irascibilitatē contemnit. p rationa-
bilitatē inter vtrunq; discernit. **N**ota essentia
anime in his potentiis consistit. nec per par-
tes diuiditur. cum sit simplex & indiuidua.

& si aliquā partes habē dicitur. ratione poti =
us similitudinis quā virtute compositionis in =
telligendum est. **T**ota namq; substantia aīe in
his tribus plena consistit & perfecta. scili =
cet rationabilitate. irascibilitate. & concupi =
scibilitate. quasi quadā sua trinitate. & tota
quidem trinitas hec. quedā est anime vnitas.
Quibusdam affectibus. & quadam amicitia
anima corpori coniungitur. secundum quam
amiciciam. nemo carnem suam odio habet.
sociata namq; illi. licet eius societate preguet,
ineffabiliter tamen diligit. amat carnē. ideo
libera esse non potest. doloribus eius vehe =
menter afficitur. formidat interitum que mo =
ri non potest. **T**imet defectum. que per natu =
ram deficere nō potest. oculorum speculatio =
ne depascitur. sonoris auditibus delectatur sua =
uissimis odoribus iocundatur larga epulacōe
reficitur. **E**t licet his rebus nullatenus vta =
tur graui tamen merore affligitur. si abstra =
hantur huic. **M**ira namq; societas carnis &
aīe. pūs vite & limi terre. **V**nde scriptum
ē. **F**ecit deus hoīez de limo tēre & inspirauit

in faciem eius spiraculum vite. dans ei sensum
& intellectum. vt per sensum lutum sibi soci-
atum viuificaret. et per intellectum regeret.
& vt per intellectum intus ingrederetur. &
contempleretur opera sapientie. Intus intel-
lectus illustraret. foris sensus decoraret. vt i
vtrouq; refectione inueniret. **I**ntus ad felicitatem.
foris ad iocunditatem. **S**ed quia bona ex-
teriora diu stare non possunt. visus est homo
ab exterioribus ad interiora redire. & ab in-
terioribus ad superiora ascendere. **T**ante si-
quidem dignitatis est humana conditio. vt
nullum bonum preter summum bonum ei suf-
ficere possit. **P**lenum fuit miraculo qd tam diuersa
& tam diuisa ab inuicem possunt coniungi. nec
minus mirabile fuit. qd limo nostro de seipm
iunxit. vt & sibi inuicem vnirentur deus &
limo. tanta sublimitas. & tanta vilitas. nihil
deo sublimius. nihil limo vilius. **M**irabilis
fuit coniunctio prima. mirabilis fuit et secun-
da. nec minus mirabilis & tertia erit. cum
ho angelus et deus vnus erit spūs. **E**odē nāq;
bono bono ē hō qd angl's bono ē. **E**odēq; bono
vterq; beatus ē. quod ē deo. si tñ ambo id ipm

eadem voluntate eodemq; spiritu capiūt. **S**i enim tam disparem naturāz carnis & anime ad vnā federationem atq; amiciciam deus coniungere potuit. nequaquam erit impossibile ei. rationalem spiritum. qui vsq; ad consortium terreni corporis humiliatus est. cū eodem corpore glorificaturo. vt sit ei glorie. quod fecit sarcine. ad consortium beatorum spirituum. qui in sua proprietate puri persistenter exaltare atq; ad sue glorie participationem sublimare. **A**d hoc sola caritate siquidem nulla necessitate illum creauit altissimq; vt sue beatitudinis participem faceret. **S**i ergo tantum gaudium & tanta leticia est vita ista temporalis. que constat ex presentia diuinitatis in spiritu rationali. subiciēt tunc corpus anime. & animus deo. & vnus spiritus erit cum eo. ita tamen si in humilitate permanserit & gratiam sui creatoris. per quam glorificandus est cognouerit.

Ad carnem & aīa oīstas homo. et ī vtroq; bonū suū h̄y. in quo gaudet et exultat. Bonū aīe deus ē cū affluentia dulcedinis sue. bonū carnis ē mūd̄ cū abūdātia iocūdītatis sue. **S**z

mundus iste exterior est. deus autē interior.
Interior est deus omni re. quia in ipso sunt
om̄ia. Exterior est omni re. quia ipse sup̄ oīa.
Ab hoc ergo mundo ad deū reuertentes. et
quali ab imo sursum ascendentes per nosmet
ip̄os transire debem⁹. **A**scendē ad dñm. hoc ē
intrare ad semetip̄m. & non solū ad se intra
re. sed ineffabili quodam mō in intimis seip̄m
transire. **Q**ui enī interius intrans. et intrin
secus penetrans seip̄m transcendit. ille vera
citer ad deum ascendit. quia se subtrahit ab
huius fallabilib⁹ mundi distractionib⁹. ergo
cor nostrum obligem⁹. & ad intima gaudia
reuocemus. **E**t si cor nostr⁹ sic semp̄ tenē nō
possumus. saltim ab illicitis & vanis cogita
tionib⁹ restringam⁹. vt aliquādo in diuino
cōtemplationis lumine figere valeamus. **H**ec
est reges cordis nostri. cū i dei amore p̄ desi
derium figit. **H**ec ē vita cordis nostri. cū de
um cōtemplat. & ip̄a cōtemplatione suauiter
reficit. & dulce ē illi sp̄. quod ad amandū sp̄
suauē ē & ad laudandū. **N**ihil enī ad beatam
vitā p̄stantius videt qm̄ velut clausis carna
libus sensib⁹ extra carnē. mundiq⁹ affectum

affectum quempiam intra semetipsum conuerteret
alienūq; effici a mortaliū capitibus. sibi soli
& deo loqui.

Habet anima quādam propriā naturā cū oībus
his mūdane molis elemētis excellētiorē.
qua veraciter non possit ī aliqua fantasia cor
poraliū imaginū quā per sensus carnis percipi
mus cogitari. sed in mēte intelligi pot. **N**on
enī est corpus. nec vita sine sensu. qualis est
ī arboribus. nec vita sine racōnali mēte. qual
est in animalibus. sed est vita. & vita ppetua
Nunc quidē minor quā angeloz. nec futura
minor quā angeloz. si ex pcepto creatoris sui
hic vixerit. pceptū autē eiꝝ est vt ī dilectōe
maneamus. **M**anete inqm̄ in dilectione mea
Miser ego quantum deum meū diligere de
berem. qui me cū non eram. fecit. cum perie
ram redemit. **N**on eram. de nichilo me fecit
Non lapidem. non arborem. non aurum. non
aliquid de animalibus. sed hominem me vo
luit esse. dedit michi viuere. sentire discernē.
perieram. ad mortalem descendit. mortalita
tem suscepit. passionem etenim ipse suscepit

suscepit. vicit mortē. et sic me restaurauit. de
morte etno liberauit. pierā & abierā. qm̄ in
peccatis meis venundat⁹ erā. **V**enit ille post
me vt redimeret me. & tantū dilexit me. vt
sanguinis sui preciū appēderet pro me. taliq;
pacto reduxit me de exilio. & de seruitio me
redemit. nomine suo me vocauit. vt suū me-
moriale semp eēt in me. vnxit me oleo leticie
quo vnct⁹ erat ip̄e. vt ab vncto eēm vnctus.
& a cristo dicerer cristian⁹. **S**ic gracia eius
& misericordia semp susceperūt me de mul-
tis picul. **S**epe nang; liberauit me liberator
me⁹. qm̄ errabā corripuit me. qm̄ cōtristabar
cōsolatus est me. quando desperabam me con-
fortauit. quando ius me duxit. quando cecidi
me erexit. quando steti. me tenuit. quādo ve-
ni tunc me suscepit. & multa alia mihi deus
meus fecit de quibus semp michi dulce erit
loqui. semper cogitare. semper gracias agē.
vt p̄ omnibus beneficiis suis possim eum lau-
dare et amare. **C**um enim sit cunctis p̄sicens
singulos implens. vbiq; presens. cunctis curā
agens. et singulis quasi omnibus prouidens.
Ita totum ad custodiam meam video. si ego

super custodiam meam stabo. q̄ oīm oblitus
sit. & michi soli intendere velit. semper se p̄
sentem exhibet. semper se paratum offert. si
me paratū inuenerit. **Q**uocunq; me uertero
nō me deserit. nisi prius eum deserā. vbiq; q̄
fuero nō recedit. quoniā vbiq; est. & quocūq;
iero inueniā eum. cū quo possum esse. **Q**uicq;
fecero parit̄ assistit utpote perpetuus inspe-
ctor oīm cogitatum. intentionū. & actionū
mearū. signāter nescio finem meū neq; initi-
um. & nescio vnde venio. aut quo vado. sed
plane scio q̄ mortales sumus. & q̄ velimus
nolimus omnes moriemur. nichil enī morte
certius. & nichil hora mortis incertius. **N**ā
nescimus quando aut quomodo. aut vbi mori
emur. quoniā mors vbiq; expectat nos. **I**nter-
co semper debemus esse parati. ut cū corpus
reuertetur ad terram de qua sumptū ē. spūs
redeat ad eum qui dedit illum. **C**unq; hec di-
ligēter considero timore p̄t̄ et ingenti rubo-
re cōfundor. quia illū p̄sentē mihi & oīa ocul-
ta mea vbiq; videntē intueor. m̄ta enī sūt in
me de quibus corā eo erubescō. et pro quibus

valde displicere illi timeo. **N**ec pro omnibꝫ
his habeo. quod illi rependā nisi tantū vt di-
ligam. non enim melius aut decentius. quōm
per dilectionē rependi pot̄ quod per dilectōz
datū ē. que preter rem dixisse videor sed forte
nō preter vtilitatē mihi & hiis q̄ mecum sē-
tiunt quod ego sentio.

Anima ē suba spiritalis. et indissolubil̄
indiuisibilis. inuisibilis. passibilis. atq̄
mirabil̄. carēs pōdere. figura. & colore. **N**ō
est credenda pars dei. sed creat̄a dei. nec etiā
de suba dei. vel de qualitatz elementoz dei
sed ex nichilo creat̄a. **S**i enī ex semetipō deꝫ
eam creasset nequaquā mutabilis. viciosa. vel
misera esset. **S**i enī ex elemētis fact̄a. fuisset
corporea. cū sit incorporea ignotam habens
originem. iniciū habz. finem non habet. & cū
sit spiritalis nature. nichil habz mixtū. con-
creatūq̄ terrenum. nichil humidum. aereum.
vel igneū. nullum habet colorem. nullo loco
cōtinetur. nullis membris circumscribitur.
nullo spacō finit̄. sed ita est cogitanda. & in-
telligenda. sicut sapientia. iusticia. & cetera
virtutes ab omnipotenti create. Natura aīe

inuisibilis. et ideo i corde iuisibilitē manet. et
de corpore inuisibiliter egredit. p corpus cor
porea videt. sicut celum & terram. & que in
eis conspicua sunt oculis nostris. **A**nima cū
carne est exuta. viuit. audit. videt. & oēs sen-
sus atq; ingenia veraciter tenet. **A**nima etiā
vocatur totus homo interior. qua viuificat et
regitur. & continetur lutea illa massa hume-
ctata lutis ne arefacta dissoluatur. **D**um ergo
viuificat corpꝰ. aīa ē. dū vult. animꝰ ē. dū scit
mēs ē. dū recolit. memoria ē. dū iudicat. rō ē.
dum spirat vꝰ contemplatur. spiritus est. dū
sentit. sensus est. **C**reata est igitur anima ma-
gna a magno. recta a recto. beata a beato. ma-
gna quo capax eternorum. & recta quo appe-
tens supernorū. & beata quo deo vnita. **A**ni-
mam nanq; quam dei pietas respicit. humili-
tas sbicit. pnia reducit. iusticia deducit. obe-
dientia adducit. perseuerantia perducit. deuo-
tio introducit. puritas iūgit. caritas vnit. **I**tē
anima rationalis & intellectualis. facta est
ad imaginem & similitudinem dei. vt facto-
rem suum per ymaginem cognoscat. & per
similitudinē diligat. **N**unc v̄ de similitudine

aliquid dicamus. **N**am sicut deus creator .
qui hominem ad imaginem suam creauit .
est caritas . bonus . iustus . patiens . & mitis .
& mundus . & misericors . & cetera san-
ctarum virtutum insignia . que de eo legun-
tur . ita homo creatus est . vt caritatem habe-
at . vt bonus sit & iustus . & sit patiens . mitis
mundus . & misericors . **Q**uas virtutes quan-
to quis pl⁹ in se habet . tanto ppior e deo . &
maiorē conditoris sui gerit similitudinē .
Si vero aliquis (quod absit) p⁹ deuiā viciorū .
& diuerticula malorum . ab hac nobilissima
sui cōditoris similitudine degener aberrat .
tunc fiet de eo quod scriptum ē . **H**omo cū i
honore esset . nō intellexit opat⁹ ē iumētis i-
sipientibus . & similis factus est illis . **Q**uis
maior honor potuit esse hominum . qm̄ q⁹ ad
similitudinem factoris conderetur . & eis dē
virtutum vestimentis ornaretur . quibus &
conditor . de quo legitur . **D**ominus regnauit
decorem indutus est . id est omnium virtutū
splendore . & totius bonitatis decore ornat⁹
est . **V**el quod maius homini potest esse
dedecus . aut infelicio^r miseria . quam vt

hac similitudinis gloria sui cōditoris āmissa
ad informem & irrationalem iumentorum
vel brutorum similitudinem dilabitur. Qua=
propter quilibet diligentius attendat prime
conditionis sue excellentiam . & venerande
sanctę trinitatis imaginem in se cognoscat .
honoremq; diuine similitudinis . ad quā cre=
ata est nobilitate morum . & exercitatione v̄=
tutum dignitate meritorum habere conten=
dat . vt quando apparebit qualis erit . tunc
similis ei apareat . qui eum mirabiliter ad si=
militudinem suam . & primo hominem con=
didit . mirabiliusq; in secundo . idest i semet=
ipso reformauit .

¶ Explicit liber sancti augustini de aīa & spū

119

Ir
fol
alio
acc
alio
qu
ac
eb
ka
S
a
i
n
v